

УКРАЇНСЬКА МИСТКИНЯ НА ЕМІГРАЦІЇ АЛЛА ЛИСЯНСЬКА: БЛИСК ТАЛАНТУ І НЕЗБОРИМИЙ ВИКЛИК ДОЛІ

У період між двома світовими війнами Україна переживала черговий складний період свого існування – спершу сподівання на визнання у світі незалежності української держави після проголошення IV універсалу у січні 1918 р. та Акта злуки УНР і ЗУНР у 1919 р., потім поразка визвольних змагань і нове перекроєння українських кордонів. У зв'язку з цим, чимало українців, що були представниками різних верств населення (селяни, робітники, представники інтелігенції, ветерани армії УНР), залишили Україну і виїхали до країн Європи, США, країн Латинської Америки, Австралії.

Одним із найбільших осередків еміграційного життя українців цього періоду стала Прага. Тогочасний президент Чехословацької республіки Томаш Масарик проявляв лояльність до українських переселенців і їх проблем та надавав суттєву допомогу представникам української еміграції.

Перебування на еміграції було тяжким випробуванням для українців, і ще тяжчим для українок. Крім ведення домашнього господарства на мізерні кошти, які приносили чоловіки з заробітків на еміграції, жінки були змушені погоджуватися на будь-яку додаткову роботу, аби мати можливість заробити більше грошей на прожиття сім'ї. Разом з тим, жінкам вдавалося активно проявляти себе і в інших сферах еміграційного життя, і зокрема у культурно-просвітницькій¹.

Яскравою, але майже невідомою широкому загалу постаттю серед українок на еміграції, була молода мисткиня, донька українського фізика Бориса Лисянського (1892–1954), Алла Лисянська (1916–1943). Разом з батьками та іншими учасниками визвольної боротьби, які у цей час масово залишали Україну, вона переїхала до Чехословацької республіки на початку 1920-х рр. Б. Лисянський почав викладати фізику в Українській Господарській Академії в Подєбрадах і одночасно писав патріотичні вірші (був автором поетичної збірки “Про Патрія”). До наших днів дійшли листи Б. Лисянського до відомого українського поета Олександра Олеся, який у цей час також перебував

---

¹ С. Наріжний, *Українська еміграція*, Прага, 1942, 372 с.

на еміграції. Саме з цих листів (охоплюють період з 1930 до 1944 рр.), у яких кореспонденти обговорюють поетичну творчість Б. Лисянського та діляться подробицями з еміграційного життя один одного, можна довідатися і про доньку Б. Лисянського Аллу.

Загальнодоступні джерела дають дуже мало інформації про її життя та творчість, тому віднайдені листи стали вагомим доповненням до її автобіографічного портрету. Відомо, що художню освіту Алла Лисянська здобула навчаючись у 1930-х рр. у Вищій художньо-промисловій школі у Празі у класах-студіях Я. Обровського та Ф. Тілле. Цю ж школу у цей час закінчили й інші відомі українські художники – Федір Манайло та Іван Гарапко. Згодом А. Лисянська навчалася у школі майстрів студії В. Нехлеба. Проте через захворювання на сухоти, яке швидко прогресувало, навчання завершити не вдалося. Можливо, якби життя А. Лисянської було довшим (прожила недовго – лише 27 років), вона у майбутньому посіла б гідне місце поряд з іншими українськими художниками, які прославилися, працюючи за кордоном.

Родина Лисянських тісно спілкувалася з родиною О. Олеся і А. Лисянську з дитинства оточувала творча атмосфера. Після навчання, А. Лисянська почала працювати у видавництві літературного і громадсько-політичного місячника “Самостійна думка” у Чернівцях, який на той час вважався одним із найкращих літературних журналів². У ньому друкувалися Улас Самчук, М. Мухин, В. Сімович та інші. Активну участь у роботі журналу також брав Олег Ольжич, син Олександра Олеся, тож не дивно, що обидві сім’ї контактували досить тісно.

А. Лисянська працювала у жанрі графіки, рідше малювала олійними фарбами. Серед її найвідоміших робіт – ілюстрації для українських видань, обкладинки до творів Адріана Кашенка (“У запалі боротьби”), Леоніда Мосендза (“Вічний корабель”, 1940, “Зодіак” і “Засів”, 1941), Миколи Куліша (“Мина Мазайло”, 1940), Семена Будка, Юрія Тищенка-Сірого (розвідка “Леся Українка”, 1930). Вона була також авторкою серії листівок видавництва Ю. Тищенка, присвячених учасникам українського національного визвольного руху та українським письменникам: “Березинський”, “Старий”, “Данилишин”, “Білас”, “Т. Шевченко”, “І. Франко”, “Л. Мосендз”, “Професор С. Смаль-Стоцький”. Всі ці листівки вийшли друком у 1940-х рр.³

² М. Мудрак, О. Федорук, *Біографії художників. Понад кордонами: модерна українська книжкова графіка 1914–1945*, К., 2008, 176 с.

³ *Ibid.*

Ю. Горбач, Українська мисткиня на еміграції...

Алла Лисянська померла від сухот 19 липня 1943 р. у Празі. На цю важку недугу у той час через незадовільне харчування та скрутне матеріальне становище хворіли багато українських емігрантів. Борис Лисянський, як видно з його листування з Олександром Олесем, мав намір підготувати докладну біографію-характеристику, присвячену донці⁴. Ця розвідка разом зі спогадами викладачів та друзів Алли Лисянської про неї (Максима Славінського, Володимира Пасічника, Володимира Січинського, однокурсника Грушецького) мали увійти до збірки, яку запропонував видати друг родини Олександр Олень. Проте, чи ця збірка була підготовлена та чи побачила вона світ, встановити не вдалося. Згадок про неї, окрім зазначеного вище листування, ніде не виявлено. Борис Лисянський у серпні 1943 р. на пошану пам'яті доньки написав зворушливий поетичний некролог під назвою “Незабутній”:

“Від Смерти замаху, як теж від довгих мук
Убогії Тебе не врятували ліки...
Та чин величний – діло Твоїх рук
Лишається між нас, лишається навіки.

Ти принесла на Творчости вівтар
Душі своєї хист і серця свого вроду,
І щедро віддала їх у посвятний дар
Для Рідної Землі і Рідного Народу.

І працю невтомних юних літ
Себе вписала вже на сторінки Нетління...
Тож серед сміливих борців за новий світ
Згадають і Тебе грядущі покоління”⁵.

Незважаючи на короткий життєвий шлях, пройдений Аллою Лисянською, вважаємо, що її ім'я гідне зайняти почесне місце серед інших українських жінок-емігранток, які своїми творчими успіхами та здобутками прославляли Україну далеко за її межами.

---

⁴ Лист Бориса Лисянського Олександрю Олесю від 15 вересня 1943 р., ІЛ НАН України, ф. 114, № 1354, арк. 3, 4.

⁵ Лист Бориса Лисянського Олександрю Олесю від 5 серпня 1943 р., ІЛ НАН України, ф. 114, № 1354, арк. 3, 4.